

Оксана ТУЛАЙ

ПЛАНУВАННЯ ДОХІДНОЇ ЧАСТИНИ МІСЦЕВИХ БЮДЖЕТІВ В УМОВАХ ДЕФІЦИТУ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ

Розглянуто формування місцевих бюджетів в умовах дефіциту фінансових ресурсів. Проаналізовано особливості планування дохідної частини місцевих бюджетів України. Особливу увагу акцентовано на можливостях підвищення ефективності процесу планування доходів місцевих бюджетів.

Basic attention is spared forming of local budgets in the conditions of deficit of financial resources. The features of planning of profitable part of local budgets of Ukraine are analysed. The special attention is accented on possibilities of increase of efficiency of planning process of local budgets profits.

Сучасний етап соціально-економічного розвитку країни потребує поглибленого розуміння ролі місцевих бюджетів в економічній системі держави. Місцеві бюджети – це визначальна ланка місцевих фінансів. У них зосереджено понад 80% від усіх фінансових ресурсів, що перебувають у розпорядженні місцевого самоврядування. Водночас місцеві бюджети є важливим і складним елементом бюджетної системи кожної держави. Питання їх побудови, ефективного використання у фінансовому механізмі держави завжди привертають увагу науковців. Система місцевих бюджетів існує в усіх країнах світу, проте її розвиток і функції зумовлені низкою національних, політичних, економічних та інших факторів.

Ефективність будь-якого місцевого бюджету залежить від його забезпеченості фінансовими ресурсами, які за своєю природою є обмеженими, а в умовах економічної кризи їх дефіцит особливо відчутний. Проблема формування місцевих бюджетів в умовах недостатності фінансових ресурсів потребує вирішення як на місцевому, так і на загальнодержавному рівнях.

Питання функціонування місцевих бюджетів розглянуті у працях В. Андрущенко, С. Буковинського, О. Василика, О. Гончаренко, В. Дем'янишина, В. Корчинського,

О. Кириленко, В. Кравченка, І. Луїної, Т. Міхеєнко, Ц. Огня, Ю. Пасічника, С. Слухача, С. Юрія та ін. Проте сьогодні важливого значення набувають проблеми, пов'язані з підвищенням фінансової самостійності органів місцевого самоврядування, що підвищує актуальність дослідження.

Метою статті є проведення аналізу планування дохідної частини місцевих бюджетів України в умовах дефіциту фінансових ресурсів у контексті нормативно-правового регулювання.

Після здобуття незалежності перед Україною постало питання становлення такої бюджетної системи, яка відповідала б ринковим умовам, нормам та ідеалам правового суспільства. Такі прагнення визначені, з одного боку, необхідністю формування в Україні фінансово спроможного місцевого самоврядування як необхідної умови розвитку демократичного суспільства, з іншого – потребою ефективного функціонування системи державних і місцевих фінансів.

З огляду на зазначене, постас необхідність побудови нової моделі формування місцевих бюджетів, яка забезпечувала б оптимальний фіскальний та стимулюючий ефект і відповідала політико-владним реаліям сьогодення, потребам збалансування

інтересів центру та регіонів, усувала диспропорції бюджетної забезпеченості окремих територій, знижувала напругу міжрегіональних фіскальних відносин та підтримувала ефективність бюджетної системи. Саме тому питання планування доходів місцевих бюджетів як складової фіскальної політики держави загалом є одним із пріоритетів фінансово-економічних та адміністративних трансформацій в Україні.

Планування обсягу доходів місцевих бюджетів здійснюється на підставі прогнозного обсягу доходів зведеного бюджету України, визначеного на основі головних макропоказників економічного і соціального розвитку країни на плановий рік.

У Законі України “Про місцеве самоврядування в Україні” передбачено, що доходи місцевих бюджетів формуються за рахунок власних, визначених законом джерел, та закріплених у встановленому законом порядку загальнодержавних податків, зборів та інших обов’язкових платежів [1].

У Бюджетному кодексі України не наведено чіткого визначення поняття закріплених і власних доходів, проте доходи розмежовано на ті, що закріплюються за бюджетами місцевого самоврядування та враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (кошик I), і на ті, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (кошик II) [2].

Закріпленими є доходи, необхідні для забезпечення виконання делегованих законом повноважень органів виконавчої влади. Такі доходи передаються до місцевих бюджетів на довготривалій основі у повному обсязі або у визначеній, єдиній для всіх бюджетів частині. За природою походження це – загальнодержавні податки та збори, що формують дохідну частину місцевих бюджетів (податок з доходів фізичних осіб, державне мито, плата за державну реєстрацію суб’єктів підприємницької діяльності, плата за торговий патент на здійснення деяких видів підприємницької діяльності тощо).

Закріплення доходів за бюджетами місцевого самоврядування здійснено на засадах:

– забезпечення стабільності і передбачуваності надходжень для довгострокового прогнозування доходів бюджету;

– встановлення взаємозв’язку між обсягами податків, що сплачуються на території, та рівнем бюджетних послуг, які отримує платник податку;

– закріплення переліку доходів за бюджетами місцевого самоврядування, які мають стимулювати органи місцевого самоврядування до нарощування податкової бази та мають стабільнішу базу оподаткування.

Доходами, які не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів, вважаються такі, що повністю залишаються в розпорядженні відповідного бюджету та не враховуються у розрахунках обсягів дотації вирівнювання або обсягів вилучення. Вони призначені для забезпечення видатків, які в межах чинного законодавства повністю передані на розгляд органів місцевого самоврядування.

Проаналізувавши структуру доходів місцевих бюджетів України (табл. 1) та бюджету м. Тернополя зокрема (рис. 1), можна дійти висновку, що у структурі надходжень більшості місцевих бюджетів України частка доходів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів удвічі більша, ніж частка доходів, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів. Проте обидва кошики мають велике значення для виконання місцевою владою своїх функцій.

Показник питомої ваги власних доходів у доходах місцевого бюджету є важливим кількісним показником фінансової автономії органів місцевого самоврядування. Він характеризує ступінь залежності дохідних джерел місцевої влади від їхньої власної діяльності та власних рішень. Це найбільш універсальний показник рівня самостійності місцевих бюджетів і їх незалежності від центральних органів влади.

Фактичні обсяги власних і закріплених доходів у будь-якому місцевому бюджеті

Таблиця 1

Динаміка доходів місцевих бюджетів України *

Доходи	2006 р.		2007 р.		2008 р.	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Доходи, що враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів	19131,8	35,7	25000,7	32,9	37497,4	35,0
Доходи, що не враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів	9088,2	16,9	13390,1	17,6	18140,6	16,9
Разом доходів	30301,4	56,5	39865,5	52,5	58348,7	54,5
Офіційні трансферти	23361,1	43,5	36029,6	47,5	48701,5	45,5
Всього	53662,5	100	75895,1	100	107050,2	100

* Складено за даними Міністерства фінансів України [3].

безпосередньо залежать від правильності їх планування.

Планування обсягу доходів місцевих бюджетів першого кошика здійснюється шляхом прямого розрахунку із застосуванням індексу відносної податкоспроможності відповідної адміністративно-територіальної одиниці, що розраховується на основі звітних даних про фактичні надходження відповідних податків та зборів до цих бюджетів за три останні бюджетні періоди перед тим роком, у якому формуються показники бюджету на плановий бюджетний період.

Формула розрахунків індексу відповідної податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці затверджується Кабінетом Міністрів України. При обчисленні обсягу доходів кошика 1 також враховуються втрати закріплених доходів відповідних місцевих бюджетів унаслідок надання пільг платникам податків згідно з рішенням відповідних рад. Разом з цим, розрахунок обсягів доходів, закріплених за місцевими бюджетами, здійснюється і на підставі прогнозу обсягу доходів бюджету, визначеного на основі прогнозних основних макропоказ-

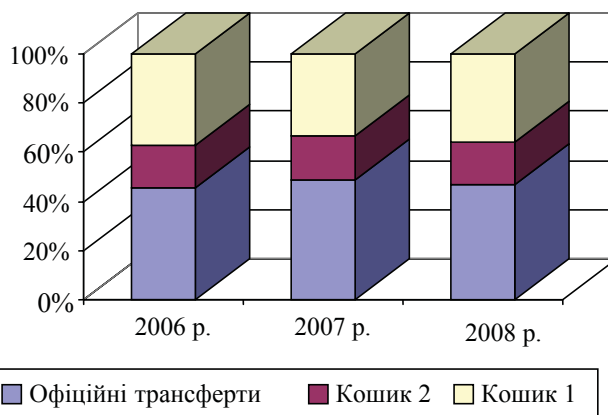


Рис. 1. Структура доходів бюджету м. Тернополя у 2006 – 2008 рр.

ників економічного і соціального розвитку на плановий бюджетний період [4, 123].

Індекс відносної податкоспроможності є коефіцієнтом (K), що визначає рівень податкоспроможності адміністративно-територіальної одиниці порівняно з аналогічним середнім показником по Україні у розрахунку на одного мешканця, для визначення якого використовувався обсяг кошика доходів бюджету місцевого самоврядування, визначений відповідно до статей 64 та 66 Бюджетного кодексу України [2]. Індекс відносної податкоспроможності відповідно до діючого бюджетного законодавства вираховується за формулою [5]:

$$K = [((D_{u1} + L_{u1}) / (D_{u1} + L_{u1}) \times N_{u1} \times 0,299) + ((D_{u2} + L_{u2}) / (D_{u2} + L_{u2}) \times N_{u2} \times 0,332) + ((D_{u3} + L_{u3}) / (D_{u3} + L_{u3}) \times N_{u3} \times 0,369)] / (N_{i1} \times 0,299 + N_{i2} \times 0,332 + N_{i3} \times 0,369),$$

де, D_{u1} D_{u2} D_{u3} D_{i1} D_{i2} D_{i3} – обсяг доходів (кошика доходів), закріплених за бюджетом району (зведеним бюджетом міста) та районним (міським) бюджетом, бюджетами місцевого самоврядування за звітними даними про їх фактичні надходження за відповідні роки базового періоду;

L_{u1} L_{u2} L_{u3} L_{i1} L_{i2} L_{i3} – сума пільг, наданих органами місцевого самоврядування з податків і зборів, що включені до обсягу доходів (кошика доходів), закріплених за бюджетом району (зведеним бюджетом міста) та районним (міським) бюджетом, бюджетами місцевого самоврядування за звітними даними про їх фактичні надходження за відповідні роки базового періоду;

N_{u1} N_{u2} N_{u3} N_{i1} N_{i2} N_{i3} – чисельність наявного населення району (міста) та територіально-адміністративної одиниці за відповідний рік базового періоду (на 1 січня року, що настає за базовим);

$0,299$; $0,332$; $0,369$ – вагові коефіцієнти;

K – прогнозний обсяг доходів (кошика доходів), закріплених за зведеним бюджетом району (зведеним бюджетом міста), врахований під час визначення обсягу міжбюджетного трансферту між державним бюджетом та зведеним бюджетом району (зведеним бю-

джетом міста), на плановий бюджетний період без урахування обсягу податку з доходів фізичних осіб, що утримуються з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями й особами рядового і начальницького складу.

Методологію планування доходів місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (кошика 1), можна поділити на сім етапів розрахунку.

Перший етап містить розрахунок індексу відносної податкоспроможності на потрібний рік з використанням методу ковзної середньої.

Під час другого етапу розраховується попередній прогнозний обсяг доходів кошика 1 на відповідний рік.

На третьому етапі розраховується коефіцієнт актуалізації індексів відносної податкоспроможності.

Четвертий етап показує розрахункову величину доходів першого кошика відповідного року із застосуванням коефіцієнта зміни індексів відповідної податкоспроможності.

На п'ятому етапі індекс відносної платоспроможності обчислюється відповідно до розрахункової величини доходів першого кошика місцевих бюджетів, вирахованої із застосуванням коефіцієнта зміни індексів відносної податкоспроможності.

Шостий етап розрахунку містить обчислення доходів першого кошика без податку з доходів фізичних осіб, що утримуються з грошового забезпечення, грошових винагород та інших виплат, одержаних військовослужбовцями та особами рядового і начальницького складу.

Останній, сьомий, етап розрахунку – це обчислення кінцевого обсягу доходів першого кошика на відповідний рік, як суму результатів обрахунку п'ятого і шостого етапів [6, 13].

Проаналізувавши розрахунок формування доходів місцевих бюджетів, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів, а також дослідивши мобілізацію цих надходжень на прикладі бюджету м. Тернополя за 2005–2008 рр. (рис. 2), можна зробити висновок, що планування доходів цього кошика є прагматично-

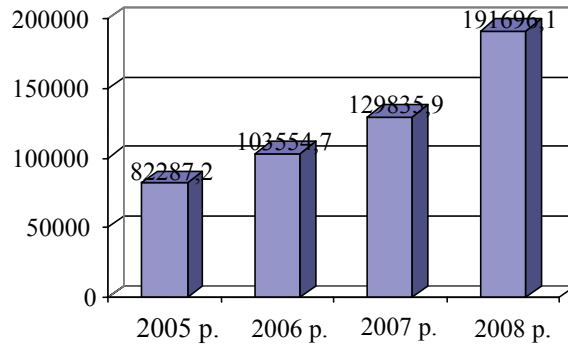


Рис. 2. Динаміка доходів бюджету м. Тернополя, які враховуються при визначенні обсягу міжбюджетних трансфертів (тис. грн.)

обґрунтованим та відображає реальний процес встановлення обсягів і джерел надходжень в регіоні.

Варто зазначити, що місцеві органи влади можуть впливати на розвиток бази надходжень закріплених доходів через впровадження ефективної політики у сфері управління земельними ресурсами, підтримки підприємств, що створюють нові робочі місця і збільшують фонд оплати праці тощо. Закріплений на довгостроковій основі перелік і відсоток відрахувань від податків до бюджетів самоврядування спонукає до проведення моніторингу цих надходжень, аналізу економічних факторів, що впливають на обсяги доходів у рамках формування довгострокової місцевої політики розвитку [7, 63].

За економічною природою власні доходи місцевих бюджетів – це доходи, які формуються внаслідок дій і рішень, прийнятих місцевими органами самоврядування. Власними можна вважати лише такі доходи місцевих бюджетів, які одночасно задовольняють такі вимоги: вони є територіально локалізованими, безпосередньо залежними від діяльності органів місцевої влади, котрі повністю їх контролюють і використовують на свій розсуд [8, 82]. Склад власних доходів бюджетів місцевого самоврядування визначено у статті 69 Бюджетного кодексу України, зокрема це – місцеві податки та

збори, кошти від комунального майна та підприємств комунальної власності, власні надходження бюджетних установ, що утримуються за рахунок коштів відповідного бюджету.

При визначенні доходів другого кошика місцевих бюджетів за основу беруться цифри, рекомендовані Міністерством фінансів України, однак обрахування цього кошика у кожному місцевому бюджеті проводяться по-різному, адже, згідно з законом, місцеві органи влади самостійно визначають його склад. Проте спільним при прогнозуванні є те, що план доходу по кошику 2 на наступний рік формується на основі досвіду фактичних надходжень за минулі роки та з урахуванням прогнозних змін щодо чисельності населення, дохідної бази фізичних і юридичних осіб, та інших показників.

До кошика 2 бюджету м. Тернополя у 2005–2009 рр. включались: податок на прибуток підприємств та організацій комунальної форми власності; податок на промисел; плата за землю; місцеві податки і збори; фіксований сільськогосподарський податок; плата за оренду майнових комплексів та іншого майна, що знаходиться у комунальній формі власності.

Проте, у бюджеті м. Тернополя на 2009 р. є певні зміни. Так, в 2007 та 2008 р., у бюджеті не передбачалось надходжень по платі за ко-

ристування надрами місцевого значення, але такі надходження мали місце, і у проекті бюджету на 2009 р. вони уже є запланованими. Також у 2009 р. передбачено одержати 60 тис. грн. доходу від реалізації безхазяйного майна та надходження від розміщення в установах банків тимчасово вільних бюджетних коштів.

Загалом доходи, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів (кошик 2), на 2009 р. обраховано в сумі 32921,4 тис. грн., що на 17742,6 тис. грн. менше доведеної цифри.

Коригування доходів другого кошика у бік зменшення проведено через погіршення фінансового стану та очікувану збитковість найбільших підприємств комунальної власності міста, скорочення кількості об'єктів комунальної власності, що надаються в оренду з причини їх приватизації, а також зменшення кількості ринків міста.

Загалом, після проведення усіх необхідних розрахунків, дохідна частина бюджету м. Тернополя у 2009 р. передбачена у розмірі 475289,9 тис. грн., у тому числі 118975,3 тис. грн. – субвенції з державного бюджету на соціальний захист населення, додаткової дотації на вирівнювання фінансової забезпеченості в сумі 1244,5 тис. грн. та 64367,7 тис. грн. дотації вирівнювання.

Основними джерелами надходжень до бюджету м. Тернополя визначено наступні.

1. Податок з доходів фізичних осіб.

У основу розрахунку покладено фактичні надходження податку за 2008 р. із врахуванням передбаченого поетапного зростання мінімальної заробітної плати до 669,0 грн., розміру соціальної пільги та податкового кредиту. Відповідно до проведених розрахунків до міського бюджету надійде 170481,5 тис. грн. вказаного податку.

2. Податок на прибуток.

При обрахунку планової суми податку враховано фактичне надходження коштів за 2007–2008 рр., кількість підприємств комунальної власності – платників податку та рівень сплати податку в звітному році. Відповідно до цього, надходження до міського

бюджету за даним видом платежу становитиме 1180,0 тис. грн.

3. Плата за землю.

У прогнозних розрахунках плати за землю враховано збільшення надходжень плати за землю у 2009 р. за рахунок погашення податкового боргу за минулі роки, збільшення орендної плати в результаті оформлення права постійного володіння і користування земельною ділянкою підприємств та організацій державної і комунальної власності, проведення інвентаризації земельних ділянок, наданих в користування та оренду, перегляду укладених угод на оренду землі та розміру орендної плати. Згідно з проведеними розрахунками, загальна сума податку за землю по місту складе 21134,8 тис. грн., в тому числі до міського бюджету – 15851,1 тис. грн., або 75,0 %.

4. Податок на промисел.

При визначенні суми податку враховано його фактичні надходження за 2007 і 2008 рр. та кількість придбаних громадянами патентів. Загальна очікувана сума податку на промисел у 2009 р. становитиме 140,0 тис. грн.

5. Плата за державну реєстрацію суб'єктів підприємницької діяльності.

При обрахунку враховано фактичні надходження плати за 2007 і 2008 рр., кількість зареєстрованих суб'єктів та діючі на 2009 р. розміри плати за реєстрацію фізичних осіб-підприємців в межах двох неоподаткованих мінімумів доходів громадян та для юридичних осіб в межах десяти неоподаткованих мінімумів доходів громадян. Відповідно, до міського бюджету в 2009 р. надійде 140,0 тис. грн. плати за реєстрацію.

6. Плата за торговий патент на деякі види підприємницької діяльності.

При розрахунку також враховувались фактичні надходження цього податку за 2007 і 2008 р. Плата за торговий патент повністю зараховується до міського бюджету і у 2009 р. очікується в розмірі 6800,0 тис. грн.

7. Місцеві податки і збори.

Розрахунок надходжень складався по кожному платежу окремо із врахуванням

фактичного надходження їх за попередні два роки. Сума місцевих податків і зборів в загальному фонді міського бюджету становитиме 6900,0 тис. грн.

8. Єдиний податок для суб'єктів малого підприємництва.

У прогностичних розрахунках єдиного податку на 2009 р. враховано фактичні надходження цього платежу за 2007 і 2008 р. в розрізі категорій платників. Враховуючи те, що до міського бюджету зараховується 43,0% єдиного податку, то обрахована сума на 2009 р. становитиме 17015,0 тис. грн., у тому числі з юридичних осіб – 7585,0 тис. грн., з фізичних осіб – 9430,0 тис. грн.

9. Плата за оренду майнових комплексів та іншого майна, що у комунальній власності.

Надходження по цьому виду платежу складаються з двох видів поступлень: кошти від орендної плати за нежитлові приміщення та плати за оренду майнових комплексів, що у комунальній власності. Плата за оренду майнових комплексів, що перебувають у комунальній власності, проводиться згідно з Законом України від 10.04.1992 року № 2269-XII "Про оренду державного та комунального майна" з урахуванням внесених змін, це стосується майнових комплексів підприємств, їх структурних підрозділів та нерухомого майна. У 2009 р. орендну плату будуть сплачувати два підприємства й очікувана сума складе 115,0 тис. грн.

Розрахунки по об'єктах оренди було зроблено разом з управлінням обліку та контролю за використанням комунального майна і обрахована сума на плановий рік становитиме 7885,0 тис. грн. Відповідно до цього, очікувана сума по коду 22080400 "Плата за оренду майнових комплексів та іншого майна, що у комунальній власності" складе 8000,0 тис. грн.

10. Державне мито.

Прогнозування по цьому платежу проведено з урахуванням особливостей надходжень, які не передбачають загально прийнятого обліку платників, тому для обчислення взято фактичні надходження державного мита за 2007 та 2008 рр. з урахуванням

збільшення надходжень державного мита, що сплачується за місцем розгляду та оформлення документів, в тому числі за оформлення документів на спадщину та дарування. Відповідно до цього, сума державного мита у 2009 р. становитиме 1550,0 тис. грн.

11. Адміністративні штрафи, інші санкції, та адміністративні штрафи у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху.

Особливості платежів не передбачають загально прийнятого обліку платників, прогнозування сум на 2009 р. проведено на основі фактичних надходжень за 2007 та 2008 р. Відповідно до цього, сума адміністративних штрафів та інших санкцій в бюджеті міста складе 65,0 тис. грн.

З набранням чинності Закону України від 24.09.2008 року №586-УІ "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення регулювання відносин у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху" до міського бюджету в 2009 р. зараховуватимуться адміністративні штрафи у сфері забезпечення безпеки дорожнього руху, які за прогнозами складуть 600,0 тис. грн.

12. Кошти від реалізації безхазяйного майна, плата за користування надрами місцевого значення та інші надходження.

До дохідної частини бюджету включені інші доходи, питома вага яких в загальних надходженнях є незначною:

- кошти від реалізації безхазяйного майна – 60,0 тис. грн.;
- плата за користування надрами місцевого значення – 40,0 тис. грн.;
- інші надходження – 150,0 тис. грн.;
- фіксований сільськогосподарський податок – 0,3 тис. грн.

Відповідно до статті 35 Закону України "Про Державний бюджет України на 2009 рік" до доходів міського бюджету, що не враховуються при визначенні міжбюджетних трансфертів, зараховуються кошти від реалізації безхазяйного майна, знахідок, спадкового майна, майна, отриманого територіальною громадою в порядку спадкування чи дарування, а також валютних цінностей і грошо-

вих коштів, власники яких невідомі. Враховуючи фактичні надходження цих коштів до державного бюджету за попередні роки, очікувані поступлення у 2009 р. в бюджет м. Тернополя становитимуть 60 тис. грн.

Платником за користування надрами місцевого значення в місті є ТОВ “Тернопільбудмеханізація”. За розробки і видобутку піску товариство сплатить до бюджету міста 40,0 тис. грн.

За іншими надходженнями в бюджеті міста заплановано 150,0 тис. грн. поступлень, в тому числі:

- стягнення згідно з виконавчими листами за лікування потерпілих – 5,5 тис. грн;
- повернення коштів згідно з активами ревізій КРУ – 87,0 тис. грн.;
- перекидка штрафних санкцій згідно з рішеннями – 7,0 тис. грн.;
- за послуги архівного відділу, плата за довідки від громадян – 16,5 тис. грн.;
- перерахування надмірно сплачених сум – 34,0 грн.

Розрахунок прогнозних надходжень по фіксованому сільськогосподарському податку проводився на основі діючого законодавства, фактичних надходжень за 2007 і 2008 р. Коло платників фіксованого сільськогосподарського податку в м. Тернополі обмежується одним платником податку з річною сумою нарахувань 0,3 тис. грн. Відповідно до цього очікувана сума надходжень у 2009 р. становитиме 0,3 тис. грн.

Обсяг доходів спеціального фонду визначений в сумі 76416,7 тис. грн., у тому числі бюджет розвитку – 27200,0 тис. грн.

Спеціальний фонд сформували такі надходження:

- податок з власників транспортних засобів та інших самохідних машин і механізмів – 9700,0 тис. грн.;
- плата за придбання торгового патенту пунктами продажу нафтопродуктів – 170,0 тис. грн.;
- власні надходження бюджетних установ – 20913,5 тис. грн.;
- збір за забруднення навколишнього природного середовища та інші надходження до цього фонду – 170,0 тис. грн.;
- цільові фонди, утворені міською радою – 2850,0 тис. грн.;
- субвенції з державного бюджету – 15348,2 тис. грн.

До бюджету розвитку включено:

- надходження від відчуження майна, що знаходиться у комунальній власності – 6500,0 тис. грн.;
- надходження від продажу земельних ділянок несільськогосподарського призначення – 20700,0 тис. грн.

Значну частку у доходах більшості місцевих бюджетів України складають міжбюджетні трансферти (табл. 2), перш за все дотації вирівнювання.

Порядок розрахунку обсягів дотацій вирівнювання з державного бюджету місцевим бюджетам визначений ст. 97 і 98 Бюджетного кодексу України і постановою Кабінету Міністрів України “Про затвердження Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до державного бюджету) між дер-

Таблиця 2

Міжбюджетні трансферти у доходах місцевих бюджетів України за 2006–2008 рр.*

	2006 р.		2007 р.		2008 р.	
	млн.грн.	%	млн.грн.	%	млн.грн.	%
Міжбюджетні трансферти	36029,7	47,5	48701,5	45,5	63583,2	46,3
Доходи загалом	75895,2	100	10705,5	100	13744,5	100

* Складено за даними Міністерства фінансів України [3].

жавним бюджетом і місцевими бюджетами” від 5 вересня 2001 р. № 1195.

Формула розрахунку обсягу міжбюджетних трансфертів між державним і місцевими бюджетами містить такі ключові параметри:

- фінансові нормативи бюджетної забезпеченості та коефіцієнти коригування до них;
- кількість мешканців та споживачів соціальних послуг;
- індекс відносної податкоспроможності відповідного міста та району;
- прогнозний показник кошика доходів бюджетів місцевого самоврядування;
- коефіцієнт вирівнювання [9, 17].

Обсяг дотації вирівнювання з державного бюджету, що надається бюджету Автономної Республіки Крим, обласним бюджетам, бюджетам міст Київ та Севастополь, містам республіканського чи обласного значення, бюджетам районів, визначається за загальним фондом місцевого бюджету як різниця між розрахунковим показником обсягу видатків і розрахунковим обсягом доходів (кошика доходів), закріплених за відповідними місцевими бюджетами, розрахована у встановленому порядку із застосуванням коефіцієнта вирівнювання за такою формулою:

$$T_i = a_i (V_i - D_{izak}),$$

де T_i – обсяг дотації вирівнювання з державного бюджету;

V_i – розрахунковий показник обсягу видатків місцевих бюджетів;

D_{izak} – розрахунковий обсяг доходів (кошик доходів), закріплених за відповідними місцевими бюджетами;

a_i – коефіцієнт вирівнювання.

У випадках, коли коефіцієнт вирівнювання не застосовується та обсяг коштів, які передаються з відповідного місцевого державному бюджету, більший ніж обсяг відповідних коштів, переданих у попередньому році, то вилучення коштів з місцевих бюджетів до державного бюджету здійснюється у обсягах, не більших ніж у попередньому році [8, 296–297].

Отже, процес планування доходів місцевих бюджетів є чітко визначений і регламен-

тований законодавством, проте не виключає ініціативи з боку місцевих органів влади щодо покращення його ефективності.

Забезпечення економічного та соціального розвитку території, яка належить до компетенції відповідного рівня місцевого управління, безпосередньо залежить від повноти місцевого бюджету. Із прийняттям Бюджетного кодексу в Україні настав новий етап бюджетного реформування. Проте принципи бюджетної системи, такі як самостійність та зацікавленість місцевих органів влади, у розвитку доходної бази залишаються лише декларативними.

Основою фінансових ресурсів територій є доходи місцевих бюджетів. Їхня оптимізація – це найактуальніше питання у процесі реформування місцевих бюджетів.

Моніторинг формування місцевих бюджетів України загалом та м. Тернополя зокрема, за доходами, у 2006–2009 рр. засвідчив, що введення Бюджетного кодексу – важливий, але тільки перший крок на шляху до становлення ефективної бюджетної системи нашої держави й реформування бюджетного процесу. Не підлягає сумніву, що лише з утвердженням місцевих фінансів як самостійного інституту будуть закладені підвалини для створення в Україні ефективної фінансової системи. А це потребує подальшого удосконалення низки положень кодексу, внесення змін до підзаконних актів, урегулювання багатьох правових питань, окремі з яких відчутно гальмують здійснення реформи.

Аналізуючи місцеві бюджети як складову частину бюджетної системи України, можна сказати, що для зміцнення їхньої доходної бази необхідно встановити раціональну структуру доходів із врахуванням вимоги забезпечення самостійності та збільшення частки власних доходів.

Зважаючи на сучасний стан місцевих бюджетів України – мізерність власних доходних джерел, майже повну залежність від державного бюджету, відсутність стимулів у додатковому одержанні доходів та економії витрат бюджетних коштів, що суперечить

виняткової ролі місцевих бюджетів в економічній системі держави та унеможливлення виконання покладених на них завдань – вирішення вищевказаних проблем набуває першочергового значення.

Література

1. Закон України "Про місцеве самоврядування в Україні" від 21.05.1997р. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1086.322.0>

2. Бюджетний кодекс України // Верховна Рада України. – Офіц. вид. – К.: Парламентське видавництво, 2008. – 68 с.

3. Міністерство фінансів України. Офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/wp/2007/wp0745.pdf>.

4. Тріпак М. Прагматика планування першого кошика доходів місцевих бюджетів // Світ фінансів. – 2007. – грудень (№13). – С. 122–128.

5. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2006 р. № 1705 "Про внесення змін до

Формули розподілу обсягу міжбюджетних трансфертів (дотацій вирівнювання та коштів, що передаються до відповідного місцевого бюджету) між районним бюджетом або міським бюджетом м. Севастополя, міста республіканського Автономної Республіки Крим чи обласного значення, якому адміністративно підпорядковані інші міста, села, селища, та бюджетами територіальних громад сіл, селищ, міст та їх об'єднань" // Офіційний вісник України. – 2006. – № 1. – С. 28–43.

6. Буковинський С. Зміцнення фінансової бази місцевого самоврядування як чинник економічного зростання // Вісник Національного банку України. – 2007. – № 2. – С. 9–15.

7. Рева Т. М., Ковальчук К. Ф., Кучкова Н. В. Місцеві фінанси: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2007. – 208 с.

8. Кириленко О. П. Місцеві фінанси: Підручник. – К.: Знання, 2006. – 677 с.

9. Чеберяко О. В. Фінансова підтримка місцевих бюджетів в умовах бюджетного унітаризму в Україні // Фінанси України. – 2005. – № 9. – С. 13–19.